

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de attributis, de visione Beatifica, de scientia Dei, ac
de ejus voluntate, & Providentia

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. II. Demonstratur providentiam Dei esse perfectissimam, illamque ad
singularia, etiam corruptibilia, se extendere, & vilium etiam animalium
numerum præordinare ac prædefinire,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77232)

quæ providentia, quæ mundum istum moderetur & regat.

5. Quarto potest divina providentia probari ex ordine partium universi, & stabilitate ejusdem ordinis: Quod enim est à casu, est inordinatum, instabile, & inconstans: At mundi partes ordinatissime sunt, & hic ordo semper perseverat: Ergo mundus non à casu & fortuito, sed à sapientissimo aliquo gubernatore regitur. *Quomodo* (inquit Damascenus) *adversantes natura, ignis dicitur & aqua, aeris & terra, in unius mundi complementum concurrissent adinvicem, & sine dissolutione perdurarent, nisi quæpiam omnipotens virtus, & ea conjunxisset, & semper conservaret indissoluta.* Eodem discursu utitur Athanasius libro contra Gentiles, ubi fusè demonstrat, quod non possit ordo universi in tanta partium diversitate, imò pugna continua, permanere, nisi aliqua suprema intelligentia, summo consilio & sapientia, illi perpetuitati consuleret. Quod explicat exemplo civitatis, vel exercitus, in quibus non posset diu pax & tranquillitas conservari, nisi esset aliquis Princeps, vel Magistratus, qui omnes in officio contineret, & tali paci & tranquillitati prospiceret. Unde olim Aristoteles, vel quisquis est author libri de mundo, dixit, quærens quid sit Deus, ac definiens, *Hoc in mundo illum esse, quod in navi gubernator, quod in curru auriga, in choro prætor, dux in urbe, Imperator in exercitu.* Et Boëtius lib. 4. de consol. sic Deum alloquitur:

*O qui perpetuâ mundum ratione gubernas:
Terrarum cœlique sator, qui tempus ab ævo
Ire jubes, stabilisque manens, das cuncta
moveri.*

6. Quinto, si Deus non haberet providentiam rerum, vel hoc esset, quia eas non cognosceret, vel quia eis providere non posset, vel quia nollet? Primum derogat ejus infinitæ sapientiæ, secundum ejus omnipotentiam, tertium ejus bonitati: Ergo est in Deo providentia. Unde Isaïæ 40. *Appendit tribus digitis molem terræ, quod Sancti Patres explicant de tribus illis attributis, potentia scilicet, sapientia, & bonitate, quæ perfectam providentiam perficiunt, & quæ sunt veluti tres digiti manûs Dei, quibus omnia ad extra operatur.* Eandem providentiam olim Ægyptij per sceptrum cuius fastigio fulgentissimus oculus supereminerebat, representarunt: quia omnia quæ Deus infinita suâ virtute condidit, fulgentissimo suæ sapientiæ & providentiæ oculo lustrat, futuraque prospicit, præsentia intuetur, & præterita tenet.

7. Sexto funditus evertitur religio, si nulla admittatur in Deo providentia, ut enim ait Lactantius de ira Dei cap. 8. *Si Deus nihil unquam boni tribuit, si colentium obsequio nullam gratiam refert, quid tam vanum, tam stultum, quam templa adificare, sacrificia facere, dona conferre, rem familiarem minuere, ut nihil assequamur?* Et Cicero 1. de natura Deorum: *Si Dij neque possunt nos juvare, nec volunt, nec curant omnino, quid ullos Dij immortalibus cultus, honores, preces exhibemus?*

8. Septimo dari providentiam evincit naturalis omnium inclinatio: in repentinis enim perturbationibus (ut rectè Nemesius) sine electione & deliberatione, Dei numen invocamus, velut naturâ nos sine doctrina ad Dei opem perducente. Vel ut egregiè Tertullianus: *Anima licet carcere corporis pressa, licet institutionibus pravus conscripta,*

A licet libidinibus ac concupiscentiis evigorata, licet falsis Dijs exancillata, cum tamen respicit, ut ex crapula, ut ex somno, ut ex aliqua valetudine, & sanitatem suam patitur, Deum nominat, & quod Deus dederit, omnium vox est, Judicem quoque contestatur illum &c. Ergo ex innato quodam naturæ impetu, Dei providentiam profite-mur: *Quidquid autem naturaliter quacumque rem insequitur* (inquit Nemesius) *in eo tanta vis est ad demonstrandum, ut contra dici nihil possit.* Ergo nec contra Dei providentiam.

B Demum suaderi potest conclusio triplici ratione D. Thomæ. Prima quam habet hic art. 1. sic potest proponi. In Deo reperitur ratio ordinis rerum in finem: Ergo & providentia. Patet Consequentiæ ex definitione Boëtij communiter recepta inter Theologos, quod scilicet providentia sit ratio ordinis rerum in finem, in mente provisoris exiltens, vel ut loquitur Boëtius: *Divina ratio in summo omnium Principe constituta, quæ cuncta disponit.* Antecedens verò probatur. *Quidquid perfectionis & bonitatis est in creaturis, est in Deo, & à Deo, tanquam à causa prima:* At in creaturis non tantum est perfectio & bonitas substantiæ rei, sed etiam ratio ordinis in suos fines, quæ bonum quoddam est: Ergo etiam hæc est à Deo tanquam à causa ordinante & causante.

C Secunda habetur infra quæst. 103. art. 1. ubi S. Doctor sic discurrit: Convenit summæ Dei bonitati quod res productas ad perfectum perducat: ultima autem perfectio uniuscujusque est in consecutione finis: Ergo ad divinam bonitatem pertinet, quod sicut produxit res in esse, ita etiam eas ad finem perducatur, quod est eas gubernare.

II. Tertia quæ sumitur ex libro tertio contra Gentiles, cap. 75. sic à D. Thoma proponitur. *Omnes causæ secundæ in hoc quod causæ existunt, divinam similitudinem consequuntur: invenitur autem hoc communiter in causis producentibus aliquid, quod curam habent eorum quæ producunt; sicut animalia naturaliter nutriunt fetus suos: Deus igitur curam habet eorum quorum causa existit.* Eandem rationem eleganter prosequitur Theodoretus serm. 1. de Providentia, his verbis: *Cum omnis in nos rerum bonarum amor, ex illius bono amore descenderit, ipse enim est fons & origo cunctorum. Et quia in ipso, ut scriptum est, vivimus, movemur & sumus: ab ipso utique affectum omnem quo pignora amamus, accipimus. Totus autem mundus, & totum humanum genus, pignus est Creatoris sui; & ideo ex hoc quoque affectu quo amare nos fecit pignora nostra, intelligere nos voluit, quantum ipse amaret pignora sua.* Item Ambrosius lib. 1. de officiis cap. 13. *Quis operator* (inquit) *negligat operis sui curam? Quis deserat & destituat quod ipse condendum putavit? si injuria est regere, nonne major injuria est fecisse? Cum aliquid non fecisse, nulla injustitia sit, non curare quod feceris, summa inclementia.*

§. II.

Demonstratur providentiam Dei esse perfectissimam, illamque ad singularia, etiam corruptibilia, se extendere, & vilius etiam animalium numerum præordinare ac prædestinare.

Dico secundò: divina providentia non solum se extendit ad species rerum creatarum.

1. de
fide
cap. 3.

Loco d.
tato.

9.
Lib. 4.
de con-
solat.
prosa 6.

10.

II.

12.

De fa-
cultate
anima
cap. 44.
Apolog.
in p. 17.

rum, sed etiam ad individua quæ corruptioni sub-
sunt.

Probat: nam ut altè pro more philosophatur Angelicus Doctor hic art. 2. Cùm agens agat propter finem, tantùm se extendit ordinatio effectuum in finem, quantum se extendit causalitas primi agentis: causalitas autem Dei, qui est primum agens, se extendit usque ad omnia entia, non solum quantum ad principia speciei, sed etiam quantum ad individualia principia, non solum incorruptibilem, sed etiam corruptibilem: Ergo ad illa etiam se extendit divina providentia.

13. Secundò, Hæc est differentia inter cognitionem speculativam & practicam, quòd cognitio speculativa, & ea quæ ad ipsam pertinent, perficiuntur in universali: ea verò quæ pertinent ad cognitionem practicam, perficiuntur in particulari; nam finis speculativæ est veritas, quæ primò & per se in immaterialibus & universalibus consistit; finis verò practicæ est operatio, quæ est circa singularia. Unde medicus non curat hominem in universali, sed hunc hominem, & ad hoc est tota scientia medicinæ ordinata: constat autem quòd providentia ad practicam cognitionem pertinet, cùm sit ordinativa rerum in finem: effectus igitur imperfecta Dei providentia, si in universalibus tantùm constaret, & usque ad singularia non pertingeret.

14. Tertiò, Cùm providentia sit ordinativa rerum in finem, ad eam pertinet respicere non solum fines, sed etiam ea quæ sunt ad finem: Sed talis est ordo in comparatione rerum, ut accidentia sint propter substantias quibus perficiuntur, materia propter formam, & singularia propter universalia, seu individua propter speciei conservationem: Ergo divinæ providentiæ subjacent, non solum species rerum creaturarum, sed etiam singularia, nedum incorruptibilia & necessaria, sed etiam corruptibilia & contingentia.

15. Denique, ut ibidem discuitur Angelicus Doctor, stulta est providentia alicujus, qui non curat ea sine quibus ea quæ curat non possunt esse: constat autem quòd si omnia particularia deficerent, quòd universalia eorum remanere non possent: si igitur Deus universalia tantùm curat, singularia verò omnino derelinquit, stulta & imperfecta erit ejus providentia.

16. Dico tertiò: Deum suâ infinitâ providentiâ, ab æterno præordinasse & prædefinivisse, non solum species, sed etiam numerum vilissimorum animalium: putâ pulicem, muscarum, & similibus, quæ ex putri materia generantur. Est contra Bellarminum & Joannem Marianam lib. 2. de morte & immortalitate cap. 23. qui (ut refert Sylvius in opusculo de primo motore) docent numerum culicum, pulicem, muscarum, vermium, & aliorum imperfectorum animalium, non esse ab æterno à Deo præordinatum, & prædefinitum.

Nostra tamen conclusio est omnino certa, nec videtur posse negari sine præjudicio fidei: omnia enim quæ Deus in tempore producit, ab æterno suâ infinitâ providentiâ præordinavit & prædefinivit; nam operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, ut dicit Apostolus: Atqui Deus omnia animalia, quantumcumque vilia & imperfecta, producit & causat in tempore, non solum quantum ad speciem, sed etiam quantum ad numerum: est enim creator omnium visibilium & invisibilium, ut contra Manichæos in primo

A Symboli articulo profiteretur Ecclesia: Ergo illorum speciem & numerum, suâ infinitâ providentiâ ab æterno præordinavit & prædefinivit.

Hanc rationem tangit S. Thomas 3. contra Gentes cap. 94. his verbis: *Cum Deus sit omnium existentium causa, rebus omnibus conferens esse, oportet quòd sua providentia ordo res omnes complectatur; & quòd Deus sue sapientia præmeditatione sempiternâ, omnia ordinet, quantumcumque minima videantur.* Unde Christus Matth. 6. & 10. & Lucæ 11. ita commendat nobis Dei providentiam, ut doceat, nec volatilia cæli, nec horrorum lilia; nec scænum agri, nec capillos capitis, exemptos esse à Dei cura & providentia; adeò ut nec unum eorum cadat aut pereat sine voluntate Patris. Hinc Hieronymus in vita Pauli Eremitæ, Antonium sic orantem inducit: *Deus sine cujus nutu, nec folium arboris defluit, nec unus passer in terram cadit, da illis sicut tu scis.* Et Prosper libro sententiarum ex Augustino: *Cum Salvator dicit unum passerem non cadere in terram sine voluntate Dei, & quòd scænum agri, quòd post paululum mittendum est in clibanum, ipse tamen formet ac vestiat: nonne confirmat, non solum istam mundi partem, rebus mortalibus & corruptibilibus deputatam, verum etiam vilissimas ejus abjectissimasque particulas, divinâ providentiâ regi, ne fortuitis perturbari moribus, ea quorum causas comprehendere non possumus, estimemus?* Cui consonat illud quòd habet ipse Augustinus in libro 10. de Civit. cap. 14. ubi refert sententiam Plotini Platonici, qui providentiam Dei, *Usque ad hæc terrena & ima peringere, sterculorum, atque foliorum pulchritudine, comprobabat: quæ omnia quasi abjecta & velocissimè pereuntia, decentissimos formarum suarum numeros habere non posse confirmat, nisi inde fermentur, ubi forma intelligibilis, & incommutabilis simul habens omnia perseverat.* Et lib. 11. cap. 22. demonstrat in rebus etiam minimis mirum in modum divinam sapientiam & providentiam relucere: *Deus (inquit) ita artifex est magnus in magnis, ut minor non sit in parvis, quæ parva, non granditate, quæ nulla est, sed artificis sapientiâ metienda sunt: sicut in specie visibilis hominis, se unum radatur supercilium, quàm propemodum nihil corporis, & quam multum detrahatur pulchritudini, quoniam non mole constat, sed parilitate ac dimensione membrorum.* Addit hæc non minus conferre ad perfectionem universi, quàm maxima, nobisque esse utilissima. Unde Manichæos divinorum operum vituperatores, initio ejusdem capitis, sic retundit: *Nec attendunt (inquit) quàm in suis locis naturisque vigeant (hæc minima) pulchroque ordine disponantur, quantumque universitati rerum, suis portionibus, decoris, tanquam in communem rempublicam conferant, vel nobis ipsis, si eis congruenter atque scienter utamur, commoditatis attribuant; ita ut venena ipsa quæ per inconvenientiam perniciose sunt, convenienter adhibita, in salubria medicamenta vertantur.* Demum Bernardus in Tractatu de libero arbitrio loquens de providentia Dei, ait quòd attingit à fine usque ad finem: hoc est à summo cælo, usque ad inferiores partes terra, & à maximo Angelo usque ad vilissimum vermiculum.

C Ratio etiam id suadet: Cùm enim divina providentia duo includat, & esse causam rerum, & eas ordinare in finem, sub utraque ratione infinita est: Ergo sicut in quantum est causa, non est limitata ad aliquod genus entis, sed est causativa en-

18.

tis in quantum ens: Ergo quicquid est ens quocumque modo, sub illa continetur sub utraque ratione, & quatenus causativa est, & quatenus gubernativa. Ita paucis verbis, sed efficacissimis, D. Thomas 3. contra Gent. cap. 92. probat nihil accidere posse homini, præter divinam providentiam, quæ (inquit) est gubernativa, sicut factiva entis in quantum ens, unde oportet quod omnia sub se contineat.

§. III.

Demonstratur divinam Providentiam, ad res humanas, liberas, & contingentes se extendere; nec tamen earum libertatem aut contingentiam tollere.

Dico quartò: Deus non solum habet providentiam rerum naturalium, sed etiam humanarum & contingentium; eamque non destruere, sed potius astruere illarum contingentiam & libertatem.

19. Probatur prima pars contra Ciceronem, qui ut inquit S. Thomas hic art. 2. ad 4. *Res humanas de quibus consiliumur, divina providentia subtrahit.* In primis enim quantum aliqua sunt in universo nobiliora, tanto plus participant ordinis in quo bonum universi consistit. Si igitur res naturales, & quoad substantiam, & quoad operationem, cadunt sub ordine divinæ Providentiæ, multo magis homo cum operationibus suis.

Deinde, Quæ sunt propinquiora fini, magis sub ordine continentur qui est ad finem, quam remotiora, quia illis medijs alia ordinantur ad finem: Sed homines, eorumque operationes, propinquius ordinantur ad Deum sicut ad finem, quam actiones aliarum rerum naturalium: Ergo magis subeunt ordinem divinæ providentiæ, quam res naturales.

Præterea, Gubernatio divinæ providentiæ ex amore divino provenit, quo Deus tanquam prima causa res à se factas, & à se dependentes amat. Quantum ergo Deus aliqua majori amore prosequitur, tanto magis sub ejus providentiâ cadunt: certum est autem quod magis homines amat, quam res naturales, ut patet ex effectu, quia potiora eis bona contulit: Igitur specialem habet de illis curam & providentiam. Unde Hieronymus: *Non simus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem rationabilem quam irrationabilem providentiam esse dicentes.*

Denique, Deus curam & providentiam habet eorum quorum est causa, ut constat ex suprâ dictis: Atqui Deus est causa non solum rerum naturalium, sed etiam liberarum & contingentium: Ergo earum curam & providentiam habet.

20. Quod autem illa non destruat, sed potius astruat earum libertatem & contingentiam, multipliciter demonstrari potest. In primis enim, ut arguit D. Thomas hic art. 4. in argumento sed contra: Corruptere naturam rerum non est divinæ providentiæ, ut inquit Dionysius cap. 4. de divin. nomin. Hoc autem habet quorundam rerum natura, ut liberè & contingenter operentur: Ergo divina providentia rerum libertatem & contingentiam non tollit, sed ut ait Augustinus: *Sic administrat omnia quæ creavit, ut etiam ipsa proprios exercere & agere motus sinat.*

21. Secundò, ut discurrit idem Doctor Angelicus

A 3. contra Gentes cap. 72. Operatio providentiæ quæ Deus operatur in rebus, non excludit causas secundas, sed per eas impletur, in quantum agunt virtute Dei: Ex causis autem proximis aliqui effectus dicuntur necessarii, vel contingentes, non autem ex remotis causis: nam fructificatio plantæ est effectus contingens, propter causam proximam quæ est visgerminativa, quæ potest impediri & deficere, quamvis causa remota, scilicet Sol, sit causa ex necessitate agens. Cum igitur inter causas proximas multe sint quæ deficere possunt, non omnes effectus qui providentiæ subduntur, erunt necessarii, sed plurimi contingentes.

B Tertiò, Ad divinam providentiam pertinet, ut rebus utatur secundum modum earum (inquit idem S. Doctor capite sequenti, ratione secundâ) Modus autem agendi cujuslibet rei, consequitur formam ejus quæ est principium actionis: forma verò per quam agit voluntati agens, non est determinata; agit enim voluntas per formam apprehensam ab intellectu (nam bonum apprehensum movet voluntatem ut ejus objectum) intellectus autem non habet unam formam effectus determinatam, sed de ratione ejus est ut multitudinem formarum comprehendat, & propter hoc voluntas multiformes effectus producere potest: Non igitur ad rationem providentiæ pertinet, quod excludat libertatem voluntatis.

C Denique, providentia divina, ut ibidem inquit S. Thomas, est multiplicativa bonorum in rebus gubernatis; Illud ergo per quod multa bona subtraherentur à rebus, non pertinet ad providentiam: si autem libertas voluntatis tolleretur, multa bona subtraherentur; tolleretur enim laus virtutis humanæ, quæ nulla est, si homo liberè non agat: tolleretur etiam justitia præmiantis & punientis, si non liberè homo ageret bonum vel malum: cessaret etiam circumspectio in consilijs, quæ de his quæ ex necessitate aguntur frustra tentarentur: Esset igitur contra providentiæ rationem, si subtraheretur voluntatis libertas. Hinc est quòd Sapientiæ 8. divina Sapientia attingere dicitur à fine usque ad finem fortiter (quia infallibiliter propositum finem consequitur) & disponere omnia suaviter: quia nec rerum contingentiam, nec humanæ voluntatis liberam determinationem impedit, sed potius efficit: movet enim & applicat res omnes creatas ad operandum, conformiter ad earum naturam & conditionem. Si quidem determinat res naturales ad unum per modum naturæ, & sine indifferentia & potentia ad oppositum, ut exigit illarum natura & inclinatio. Liberas verò ad unum per modum liberi, ut exposcit illarum conditio: id est sub indifferentia objectiva judicij, quæ est proxima radix libertatis, & retinendo semper potentiam ad oppositum. Et in hoc sensu verificatur illud Ecclesiastici 15. *Deus ab initio constituit hominem in manu consilij sui: quatenus scilicet, et non præfigitur virtus operativa, determinativa ad unum, sicut rebus naturalibus, ut explicat D. Thomas hic art. 2. ad 4. Ex hoc etiam intelliges illud Sapient. 12. *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate (sive ut habet versio Græca, in tranquillitate) judicas, & cum magna reverentia disponis nos.* Divina enim providentia de nobis cum magna reverentia, tranquillitate, & suavitate disponit, quatenus nullam nobis infert necessitatem, vel coactionem, sed nos movet & applicat ad agendum*